

га, уряду, членам сім'ї, іншим особам, у тому числі соціально незахищеним (бідним).

Уся правова культура сучасності базується на історико-філософських джерелах, в тому числі працях мислителів Давнього Сходу.

Хоменко Вікторія Михайлівна,
Студентка юридичного факультету
Дніпропетровського державного
університету внутрішніх справ

Науковий керівник:
Приловський Володимир Володимирович
старший викладач кафедри
цивільно-правових дисциплін
Дніпропетровського державного
Пуніверситету внутрішніх справ

РОЛЬ ТА МІСЦЕ ТРЕТЕЙСЬКИХ СУДІВ В УКРАЇНІ

Роль і місце третейських судів у системі юрисдикційних органів України зумовлюються особливостями розвитку процесуального права, що обслуговує господарський оборот в державі. Третейські суди не включені в судову систему України, встановлену в VIII розділі, "Правосуддя" Конституції України, та не є державними органами які здійснюють правосуддя.

Третейський суд на підставі угоди сторін розглядає правові спори, підвідомчі, за відсутності такої угоди, державним судам. Саме тому третейський розгляд називають також альтернативою (відносно державних судів) формою вирішення спору. Третейський суд обраний за угодою сторін для вирішення спору, який виник між ними.

Третейські суди діють як недержавний механізм вирішення спору і мають, у порівнянні з державними господарськими судами, певні переваги, такі як оперативність, економічність, спеціалізація, довіра, конфіденційність, зручність для сторін щодо часу й місця вирішення спору, відсутність публічності та інші. В Україні можуть створюватись третейські суди та постійно діючі третейські суди.

Результативний захист прав людини є однією з головних ознак правової держави. В Україні законодавчо закріплені третейські суди стали з 11 травня 2004 року, а його зародження відбувалось у часи Київської Русі. У таких країнах як: Німеччина, Великобританія, США – підприємці звертаються для вирішення спорів саме у більшості випадків до третейських судів, а не до дер-

жавних. Процедура розгляду справ у третейських судах в Україні є спрощеною, а це свідчить про значно швидший розгляд справи. В Основному Законі немає норм, щодо діяльності таких судів. Третейська палата України на даний час немає статусу юридичної особи, а отже, як наслідок, не може повноцінно представляти інтереси усіх третейських судів.

Що стосується саме визначення поняття “Третейські суди” – це недержавний незалежний орган, що утворюється за угодою або відповідним рішенням заінтересованих фізичних та/або юридичних осіб у порядку, встановленому Законом України “Про третейські суди”, для вирішення спорів, що виникають із цивільних та господарських правовідносин [2].

Розгляд справ у третейському суді має певні переваги: по-перше, можна визначати кількісний та персональний склад третейського суду, компетенція яких не викликає сумнівів у сторін; по-друге, рішення третейського суду є остаточним і його практично неможливо оскаржити; по-третє, швидкість вирішення спору, наступною підставою є застосовування ширшого спектру засобів доведення: пояснення сторін та третіх осіб, висновки експертів, письмові та речові докази, матеріали відео-та аудіо запису, інформація на цифрових, магнітних і оптичних носіях; слід зазначити ще один не менш важливий момент – дотримання комерційної таємниці. Розголошення відомостей по справі дозволяється лише з дозволу сторін.

На території України постійно діючі третейські суди можуть створюватися та функціонувати при вже зареєстрованих: всеукраїнських громадських організаціях, об'єднаннях, асоціаціях суб'єктів підприємницької діяльності, всеукраїнських організаціях роботодавців, фондів і товарних біржах, саморегулювальних організаціях професійних учасників ринку цінних паперів, торгово-промислових палатах, всеукраїнських асоціаціях кредитних спілок, Центральній спілці споживчих товариств України, банки, слід пам'ятати про те, що постійно діючі третейські суди не можуть утворюватися та діяти при органах державної влади та органах місцевого самоврядування.[3]

На нормативному рівні вимоги до бажаючих стати суддею постійно діючого третейського суду містяться у Законі України “Про третейські суди”, наприклад у статті 18 цього закону зазначається – у разі розгляді справи одноособово, суддя повинен мати вищу юридичну освіту, у випадку коли спір розглядається колегіально вимоги про наявність вищої юридичної освіти поширюється тільки на головуючого складу третейського суду.

У статті 51 Закону України “Про третейські суди” визначені випадки оскарження рішення третейського суду. Таке рішення може бути оскаржене чи скасовано з наступних підстав:

а) справа, що надійшла не є підвідомчою третейському суду відповідно до закону;

б) рішення третейського суду прийнято у спорі, не передбаченому третейською угодою, або цим рішенням вирішені питання, які виходять за межі третейської угоди. Якщо рішенням третейського суду вирішені питання, які

виходять за межі третейської угоди, то скасовано може бути лише ту частину рішення, що стосується питань, які виходять за межі третейської угоди;

в) третейську угоду визнано недійсною компетентним судом. Заяву про скасування рішення третейського суду може бути подано до компетентного суду протягом трьох місяців з дня прийняття рішення третейським судом. Скасування компетентним судом рішення третейського суду не позбавляє сторони права повторно звернутися до третейського суду, крім випадків, передбачених статтею 51 Закону України “Про третейські суди”. У разі, якщо рішення третейського суду скасовано повністю або частково внаслідок визнання компетентним судом недійсною третейської угоди або через те, що рішення прийнято у спорі, який не передбачений третейською угодою, чи цим рішенням вирішені питання, що виходять за межі третейської угоди, відповідний спір не підлягає подальшому розгляду в третейських судах.

Розвиток третейських судів в Україні гальмують прогалини у законодавстві. Якщо детальніше розглядати дану проблематику, то це стосується колізій між положеннями Закону України “Про третейські суди” та процесуальним законодавством щодо територіальної підсудності справ; відсутністю у процесуальному законодавстві положень, які регулюють розгляд судами справ про видачу виконавчого документа на рішення третейського суду та про скасування рішення третейського суду; недоліки Закону «Про третейські суди» в частині, що регламентує організаційно-правові засади створення та функціонування третейських судів, зокрема третейських судів для вирішення конкретного спору (арбітражів). Іншою, не менш важливою підставою недосконалості третейських судів є кваліфікаційна підготовка суддів, якщо точніше, коли справа розглядається суддею одноособово, то суддя повинен мати обов'язково юридичну освіту, а колізія складається з того, що, якщо справа розглядається суддями колегіально, то лише головуючий суддя може мати вищу юридичну освіту.

Здійснюючи юрисдикційну функцію, третейські суди мають спільні риси із судами загальної юрисдикції, проте їх юрисдикція обмежена розглядом цивільно-правових та господарських спорів, до того ж з деякими винятками. Будучи суб'єктами громадянського суспільства, вони водночас відрізняються від громадських об'єднань завданнями та змістом своєї діяльності [1, с.3].

Обґрунтовано недоречність позбавлення третейських судів права розглядати трудові спори, а також сімейні спори майнового характеру. Поряд з цим існує можливість залучення третейських судів до розгляду спорів у сферах надання медичних послуг і професійного спорту [1, с.15].

Державна реєстрація постійно діючого третейського суду здійснюється Міністерством юстиції України [4].

На нашу думку, до переваг третейських судів над державними відносяться наступні критерії: можливість вибору третейського судді, закритість судового засідання, вищий ступінь довіри, авторитету, оперативність вирішення спору, спрощена процедура розгляду справи, утворення судової прак-

тики, поява прецедентів правозастосування, самооплатність третейського суду, економія коштів сторін, можливість залучення як арбітрів не тільки юристів, але і фахівців зі знанням економіки та технологій фондового ринку як арбітрів і експертів при вирішенні спорів, примусове виконання рішень третейського суду за відмови відповідача від його добровільного виконання через систему виконавчого провадження. Що стосується негативних факторів, то це те, що даному суду не підлягає вирішення справ про спори, які стосуються визнання не дійсними нормативних актів, справи пов'язані з державною таємницею, вирішення спорів з сімейних правовідносин, крім спорів, що виникають із шлюбних договорів, справи коли одна із сторін є орган державної влади або місцевого самоврядування, спори щодо нерухомого майна, трудові спори, справи щодо розгляду прав споживачів. Потрібно збільшувати права третейського суду, щодо розгляду справ, саме це полегшить навантаженість державних судів.

Підсумовуючи усе вище зазначене можна дійти висновку, що збільшення ринкової економіки, інтенсифікація господарських зв'язків спричинили більшу кількість спорів у сфері підприємства та приріст конфліктів між суб'єктами господарювання і як наслідок навантаження господарських судів. На сучасному етапі доречний був би розгляд справ не тільки державними судами, а й третейськими судами, але не у якості недержавного, а у статусі повноцінного, законодавчо визнаного державного органу.

-
1. Реун В. А. Третейські суди в Україні: організаційно-правові аспекти 2010 – С. 3, 15.
  2. Лазарчук К. Третейський суд – це потреба часу чи підґрунтя для численних зловживань 2006 [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://legalweekly.com.ua/index.php?id=16061&show=news&newsid=123067>.
  3. Насадюк О. Альтернативне вирішення спорів за кордоном – 2007. – С. 1.
  4. Порядок утворення та реєстрації постійно діючого третейського суду – [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://old.minjust.gov.ua/11751>.